

Antonín Plachý

Gines Méendez Sotos

Oddělení vzdělávání trenérů ve spolupráci s FIFA zařadilo v dubnu 2009 do licence Trenér mládeže UEFA A přednášku Ginese Méendez Sotose. V Ginesu Sotosovi se spojuje zajímavá kombinace nejen vystudovaného, ale i praktikujícího učitele, trenéra a fotbalového politika v dobrém slova smyslu. Trenér současné španělské reprezentace U17, šéf vzdělávání trenérů ve Španělsku a člen JÍRA panelu UEFA (komise pro vzdělávání), je každopádně výborným řečníkem, ale jeho výklad vysvětluje zejména koncepční práci s mládeží, kterou v posledních deseti letech Španělsko v práci s mládeží vykonalo, a na které se on velmi výrazně podílí

O španělském fotbalu dětí a mládeže

Naše představa je taková, že ve Španělsku se hraje fotbal všude takzvaně na ulici, tak jak to bývalo před desítkami let u nás. Jenže Španělé se v tomto směru potýkají se stejným problémem jako my. Úbytek plácků, na kterých se dříve hrávalo, trápí španělská města stejně jako nás a každá země se s tím také snaží vyrovnávat. Jestliže bychom však chtěli, s naší typickou vlastností ukázat; „*hledme, jak to tam dělají dobře a u nás špatně*“, tak zde se nám to jednoduše nepovede. Fotbal má ve Španělsku zcela jiné postavení než u nás a děti mu tak viditelně neubývá, ale další civilizační starosti jsou velmi podobné. Co je však španělskou výhodou, je kontinuita vývoje a jasně čitelná direktiva, na čem se má ve výchově a systému výchovy stavět a co má těmto pilířům kontinuity sloužit. Jestliže Španělé věří, že zhruba **do 12 let je hlavním záměrem výchova a hra**, tak přesně tak mají nastavený systém a dalo by se říci, že nad organizací soutěží v těchto letech mávnou rukou. Jde však o velmi promyšlené mávnutí, které stojí na tezi, že **děti si potřebují hlavně hrát a hrát**. Nejmladší děti nechávají na starost provinčním městům, se všemi právy i povinnostmi.

Počty registrovaných hráčů

Španělsko má v kategoriích U7/U8 - 19000 (11000); U9/U10 - 47000 (23000); U11/U12 - 82000 (31000); U13/U14 - 88000 (36000); U15/U16 - 85500 (47500); U17/U18 - 91000 (52000) registrovaných hráčů. Čísla v závorkách evidují počty hráčů v ČR. Pokud vezmeme v úvahu celkový počet obyvatel v obou zemích (45mil. a 10,5 mil.), pak musíme říci, že jsme na tom v relativním počtu opravdu dobře. A to ve Španělsku nezaútočil florbal, tak jako u nás. To je sice pouhý povzdech, ale když si představíme úbytek dětí v ostatních

tradičních českých sportech, jako volejbal či basketbal, tak je to více než vážný důvod k zamyšlení pro vylepšení kreditu fotbalu u naší veřejnosti. Samozřejmě je třeba brát v úvahu i aktuální společenské změny, na základě kterých se objevily nové sportovní odvětví a jiné sportovní aktivity, které z onoho koláče počtu dětí řádně odkrajují.

Co potřebují děti pro radost z fotbalu?

V této souvislosti je třeba si také říci, co je hlavní bodem rozvoje a co nám naopak slouží k tomu, abychom ten hlavní cíl udrželi. Základem je tedy radost dětí z toho, že hrají fotbal a budou ho hrát i později, nebo ho alespoň budou mít rádi a budou se na něj chodit dívat do hlediště. Že ho mají kde hrát a mají k tomu podmínky, o které se někdo musí postarat, to je zase záležitostí práce s rodiči, která je často kamenem úrazu v procesu výchovy. To, že všichni trenéři nejsou „úplně akorát“ je bez debaty, ale alespoň ti, kteří prošli licenčním studiem, o trénování tzv. „něco vědí“. Lékařům do jejich kompetence, přece jen lidé mluví o něco méně, protože méně lidí vidělo učebnici anatomie, než fotbalový zápas. Problém spolupráce s rodiči Španělé také řeší a pomáhají si tak, že výsledky utkání jsou opravdu až na „vedlejší“ koleji. Tak to ostatně vypadá v mnohých zemích. Na okraj můžeme říct, že např. v **Anglii je do kategorie 8 let zakázáno publikovat výsledky**. Cituji anglická pravidla minifotbalu: *„hráčům U7 a U8 není dovoleno hrát v soutěži, kde se zapisují a zveřejňují výsledky nebo se předávají ceny pro vítěze, protože se to považuje za škodlivé pro rozvoj hráčů a hra nebude uznána. Hráč musí dosáhnout 8 let nejpozději 31. srpna, aby se mohl zúčastnit vyřazovací hry nebo hry, kde se přidělují body. Dle vyjádření Anglické fotbalové asociace, publikování výsledků narušuje tvorbu charakteru hráče v procesu výchovy.*

Agenti fotbalových talentů

Třetím problémem, který Španělsko trápí je obchodování s dětmi na úrovni hráčských agentů. Dle vyjádření pana Sotose to „zamotá hlavu“ nejen dětem, ale i jejich rodičům, zvyšuje to nereálně jejich aspirace a zvýrazňuje motivaci směrem, která by v dětském věku měl být někde v pozadí. Navíc, pán Sotos ironicky podotkl, že **Španělé své hráčské agenty vzdělávají v povinném kursu**, který trvá 300 hodin. Tato investice, jak se z ironie dalo vytušit, může mít pozitivní, ale i negativní souvislosti, ale alespoň jde o vzdělávání lidí, kteří do systému výchovy dětí významně zasahují. Pokud Michel Platini a UEFA dodrží své plány, pak by se měl omezit či zcela zastavit mezinárodní transfer hráčů do 18 let, což by mělo být **opatření, chránící země a kluby před předčasným vyprodáváním talentů**. V tomto směru

bychom se snad měli zamyslet, zda by ti, kdo z výchovy hráčů získávají finanční zisky, neměli také do systému vracet nějaké „desátky“. Jistě by to bylo ku prospěchu všech zúčastněných.

Adaptace na nové společenské podmínky ve světle úspěchu mládežnických reprezentací

Španělsko údajně v posledním desetiletí ztratilo hodně ze svých hodnot a představ o morálce společnosti a jedinců. Trenér a klub má na tomto poli zcela zřetelně „zapřaženo k orání, ale i setí a obdělávání“. Později se sklízí, co se zaseto. Společenské problémy (globalizace) nejsou tématem tohoto článku, ale zcela jistě zde je třeba všechno vidět právě na pozadí stále rychlejšího společenského vývoje, který rychleji mění a křiví starší hodnoty, ať se nám to líbí nebo ne.

Pojďme se ale podívat na konkrétní kroky práce s dětmi a mládeží ve Španělsku, které v posledních deseti letech vedly k velikým úspěchům španělských mládežnických týmů.

U nejmladších kategorií je výchova realizována tzv. „pomocí hry“. S odkazem na Komenského řekněme „výchova hrou“. **Trenér se musí mezi dětmi cítit také trochu jako dítě** a měl by nejen rozumět dětské řeči, ale také ji používat. To neznamená, že by měl snad začít „šišlat“, ale vědět co je zájmem dětí i mimo fotbal, na co se dívají v televizi, o čem mluví atd. Trenér si musí umět hrát, tvořivě reagovat na aktuální dění a vymýšlet nové herní formy a přitom nezapomenout na cílený, etapovitý proces výchovy mladého hráče. Ano práce s dětmi je z pedagogického hlediska opravdu nejtěžší. Zde je třeba zmínit, to co podtrhl i p. Sotos, že **trenérský talent nemusí být universální kvalitou**. Někdo je lepší jako trenér přípravek, jiný jako trenér reprezentace mužů a pokud by došlo k vzájemné výměně, může z obého zůstat jen stín kvality. Každá kategorie má své, jemně vyladěné postupy. Nejmenší děti třeba často nedokáží pochopit ve svém zaujetí a rozradostnění hrou nejen negativní výtku, ale ani radu, která začíná slovy: *takhle to nedělej*...Hráči musí být podporováni ke hře, bez přílišného úkolování s využíváním vhodných trenérských stylů a didaktických metod.

Trenér Sotos také zmínil poměrně zajímavou skutečnost, že se Španělé v tomto období nezaměřují na střelbu, protože „*děti míč stejně neukopnou*“. Často hrají i bez branek. To by jistě chtělo hlubší rozbor, ale minimálně v kategoriích starších přípravek to vyvolává polemiku a otazníky (v Itálii se zase ctí, i u nejmenších teze, že z běhu a střelení na branku se skládá fotbal a proto je jedna z velmi doporučených her u těchto dětí tzv. *na krále penalt* a jiné formy *dávání gólů*). V dospělých kategoriích však častěji střílí a dávají góly právě

Španělé. Tradiční sklony k útočné hravosti poněkud pominu. V kategoriích 5-7 letých se odehrávají pouze kratičká utkání 10-15 min výhradně v místě bydliště, které organizují školy a kluby. Důvod délky těchto miniutkání nám nedokázal Sotos vysvětlit lépe, než že déle není třeba.

Utkaní jsou hrána pouze na nejnižších úrovních provincionálního uspořádání, což odpovídá našim okresům bez jakýchkoli dalších finálových turnajů. Do 9 let žádné pravidelné soutěže nehrají a pak U9-U10 začínají v počtu 5+1 na hřištích 20x30m, což je standardně nastavený systém bez možnosti volby jiných rozměrů nebo počtu. V kategoriích mladších žáků, tedy U11-U13, jsou děti jako „*houby na nasáknutí informací*“, což samozřejmě odpovídá našemu období „zlatého věku učení“. Věk okolo 13 let již podle Sotose vyžaduje více odborné terminologie a co se týče osobnosti trenéra, pak ideálním je bývalý hráč (čím slavnější tím lepší), pedagogicky velmi zdatný se schopnostmi být duševně mladý, naladěný na stejnou notu jako jeho hráči. Do 12 let musí hráči hrát jen ve své věkové kategorii a musí odehrát alespoň 10 minut v každém utkání.

Španělé zkoušeli dlouhodobý, zhruba čtyřletý experiment a zjistili, že v tomto období je nejlepší hrát na zúžené polovině hřiště, s brankami 2 x 6m, s týmy o počtu 7+1 v základním rozestavením 3-3-1. Utkaní se hrají paralelně na dvou polovinách současně, tedy se 16 hráči najednou. Důvodem tohoto způsobu je dle Sotose to, že pak se přidá do každé řady po hráči a výchova spěje k rozestavení 4-4-2, což je nejčastěji používaný způsob rozestavení ve Španělsku. Jde o dohodnuté a **centrálně nastavené základní rozestavení pro všechny Španělské reprezentace.**

Snaha o dodržení určité centrální herní koncepce v pyramidovém systému je zde zřetelná. To, že se pak na vrcholných akcích od tohoto rozestavení odklání, vysvětlil Sotos tím, že vše stejně stojí na typologii a kvalitě hráčů, jímž se rozestavení podřizuje a odvíjí se od nich i herní systémy.

Mládež na přelomu žákovských a dorosteneckých kategorií charakterizují pubertální změny a p. Sotos vidí u trenérů potřebu psychologické zdatnosti. V tomto období se v trenérovi děti vidí. Řekl bych, že toto Sotosovo vyjádření je více než problematické zcela jistě jej nelze paušalizovat. Trenér, v této kategorii, by měl již být opravdový odborník. To znamená, že jestliže do té doby byla hlavní výchova a tedy pedagogická znalost, do které samozřejmě patří i didaktické postupy, tak zde se odborností zřejmě myslí i znalost moderních taktických a systémových trendů a fyziologických charakteristik tréninku. To

souvisí se Sotosovým názorem, jenž zřejmě reprezentuje názor španělského přístupu pro vzdělávání a rozvoj mládeže. Tento názor říká, že **je třeba mít vlastní styl hry**, který je rozvíjen dobře vystavěným a jasně strukturovaným a kontrolovaným programem.

Organizace mládežnických soutěží a koncepce rozvoje talentů

Do 14 let jsou soutěže uzavřené v regionálním uspořádání bez sestupů a postupů a vítězové hrají každý rok turnaj vítězů. Tři nejlepší týmy z každého regionu (16 skupin) také sehrají každý rok po ukončení soutěže tzv. královský pohár. Týmy, které nepostupují, odehrají za rok zhruba kolem 45 soutěžních utkání, týmy úspěšnější jich samozřejmě sehrají více o cca 10.

To, zda ve Španělsku to opravdu tak dobře funguje, nebo zda jsou úspěchy mládeže v posledních letech spíše „normálním“ vrcholem vývojové sinusoidy, zřejmě ukáže příští desetiletí. Tato sinusoida těží z dlouhodobé tradice a síly španělského fotbalu na jedné straně a vývoje v ostatních státech na straně druhé. Osobně se spíše přikláním k variantě zúročení dlouhodobé práce. Proč? To je třeba si všimnout detailů, které Sotos uvedl.

Jedním z detailů, které Sotos uvedl jako **koncepční je „urychlování“ hráčů na klubové i reprezentační úrovni**. Znamená to asi tolik, že například velmi talentovaní 15ti letí hráči jsou posouváni o rok až dva výše, aby získávali zkušenosti mezi staršími. Tam jsou tito hráči aktuálně mezi výkonnostně sobě rovnými, ale svým talentem (genialitou), který je dále akceleruje, jsou schopni je výkonnostně předejít. Talent zde však znamená nejen technickou taktickou dovednost a pohybové schopnosti, ale i psychickou odolnost, sociální a hráčskou inteligenci a další aspekty duševního vývoje, které lze někdy jen těžko postihnout. Na přímou otázku z pléna, zda se někdy ve výběru takových hráčů spletli, odpověděl Sotos že ano, ale ve velmi malém počtu případů. Napadá mě název jednoho amerického pořadu „věřte nevěřte“.

Do každého reprezentačního týmu je plánovitě začleňováno 4-5 nejtalentovanějších hráčů mladší kategorie a vrholí to u národního týmu. Mistři Evropy z roku 2008 tak měli mezi sebou spoustu mladíků a jádro týmu tvořila skupina, která spolu prošla či vyhrála již předtím mistrovství U17, U19, či U21. Del Bosce to hodnotil tak, že si hráči zvykli na vítězství již v mládežnických kategoriích.

Jaké další detaily podporují zmíněnou španělskou koncepci? Ten zřetelně nejdůležitější je dán samozřejmě ekonomickou silou fotbalové federace a také váhou slova lidí, kteří vědí co

dělají. Jde o fungování systému mládežnických reprezentací. Co se jeví nejpodstatnějším je, že **mládežnické reprezentační týmy se schází každý měsíc jednou či dvakrát na třídní soustředění**. Od patnácti let (U15) se tedy učí v pravidelném režimu, stejný herní styl a herní systémy, kterými hraje dospělá reprezentace (navazují na výše zmíněné rozestavení 3-3-1 praktikované od mladších žáků). Vybraní mladí hráči z celého Španělska se dlouhodobě a často setkávají a **budují tak opravdové, kompaktní týmy**. Hráči jsou zkušenými trenéry vedeni, v průběhu soustředění, k hrdosti na svou španělskou národnost a vzájemnému přátelství, ať již jsou to Baskové či Katalánci.

Gines Mélendez Sotos neopomenul složit poklonu Čechům tvrzením, že proti nám neradi hrají, protože máme povahu lva, kterého nosíme na dresu a vždy chceme vyhrát. Španělé prý mají z Čechů velký respekt. Hrdost Španělů na svou vlast je však již delší dobu mnohem bezproblémovější než je tomu u nás. To vše samozřejmě souvisí i s možností a touhou hráčů dostat se do Španělské ligy, která není pro většinu kvalitních hráčů „jenom“ možností dostat se co nejrychleji do zahraničí, do lepší soutěže a k lepšímu finančnímu ocenění. Mety našich hráčů jsou samozřejmě o tento stupeň níže.

Organizace a řízení mládežnických reprezentací

Z 19 regionů vzniká 7 výběrů, vedených 47 poloprofesionálními trenéry placenými fotbalovou federací (ekvivalent našich krajských profesionálních trenérů mládeže), kteří posílají každý týden informace do centra v Madridu, kde pracuje tým trenérů a vzdělavatelů, který se schází minimálně jednou týdně. Z regionálních výběrů je v prosinci vybráno cca 55 hráčů (5 na každou hráčskou funkci), kteří se rozdělí na dvě poloviny a až do září se střídají na oněch zmíněných soustředěních. Od září do prosince sehrají všichni tři přátelská utkání a od ledna zůstává již jen 33 hráčů (tři na každou herní funkci) a program se ve stejném rytmu opakuje. Soustředění hradí hráčům plně svaz a probíhají zhruba takto:

Komentář [B1]: Lépe formulovat!

V pondělí se hráči sejdou a mají relaxační aktivity. V úterý mají dopolední trénink zaměřený na nácvik obraných a útočných systémů a herních strategií doplněné o 45 minutové utkání. Odpoledne jsou dvě hodiny vyučování odborným předmětům (přírodní a společenské vědy...), na které navazuje vyučování fotbalové taktiky u videa a opět prakticky zaměřený trénink. Ve středu dopoledne je zkrácené utkání a po obědě ukončení soustředění.

Problém s uvolňováním hráčů na tato soustředění vzniká pouze ve výjimečných případech a **kluby i školy si uvědomují významnost této práce**, jak z hlediska rozvoje

hráčských kvalit, ale i lidského potenciálu, který je takto podněcován. Opět zde však musím odkázat na kredit, jaký fotbal ve španělské společnosti má.

Kvality, které se snaží Sotos u svých hráčů pěstovat se dají heslovitě shrnout do následujících bodů:

- herní kvalita,
- charakter
- soutěživost a touha vyhrát
- rychlost nohou a myšlení
- psychická odolnost
- ovládaná, ale nepotlačovaná emocionalita

Aplikace do našich podmínek

Jestliže jsme se zmínili, že hypotéza sinusoidy je podle našeho názoru až druhá v pořadí, znamená to samozřejmě, že my musíme na své sinusoidě kontinuálně pracovat, aby se nezačala trvale pohybovat v nižších patrech fotbalové společnosti. To znamená nejen finanční a materiální zázemí, ale stálou práci na rozvoji koncepce mládeže. **Nelze zůstat trvale na jednom místě, když se kolem nás vše posunuje vpřed.**

V tomto směru by mohly pomoci předložené projekty Oddělením vzdělávání trenérů:

1. Projekt diskusního fóra trenérů
2. Projekt přátelského soutěžení s miniatkánými a diskusního fóra hráčů
3. Projekt přestavby soutěží dětí a mládeže—menší hřiště méně hráčů

Španělský systém vzdělávání fotbalových odborníků

Poslední o čem pan Sotos mluvil, bylo vzdělávání a to nejen trenérů, ale i hráčů jak již bylo naznačeno v textu a dále sportovních ředitelů a hráčských agentů. Stručně řečeno je **kurs pro hráčské agenty i pro sportovní ředitele** v trvání 300 hodin, trenéři pak mají studium podstatně obsáhlejší.

Jelikož byl velký pedagogický problém s hráči, kteří pod záštitou hráčských agentů odcházeli z domova a v nadpoloviční většině prý začali mít vážné problémy se školou, dohodla se vláda se španělskou federací, že takovým hráčům bude umožněno navštěvovat při

klubech studium trenérského charakteru na úrovni UEFA A licence, se kterým se pak mohou hlásit na střední školu. Speciální licenční studium pro trenéry mládeže ve Španělsku zatím nemají. Normální studium UEFA B licence pak ve Španělsku trvá 455 hodin, pak je třeba mít 6 měsíců praxe, navazuje UEFA A licence 465 hodin a po 6 měsících praxe je možné se hlásit na UEFA PRO licenci obsahující 875 teoretických hodin a 6 měsíců praxe. Federace má v každém z 19 regionů vzdělávací středisko, ale také lze studovat v jednom z asi 400 státních vzdělávacích středisek (pedagogické školy a university) na nichž lze dosáhnout odpovídajícího stupně licenci jako jsou UEFA licence, tedy platné i pro nejvyšší soutěže, ale tyto jsou platné pouze ve Španělsku. Popsaný systém však budou muset Španělé od příští sezóny opustit, protože Konvence UEFA o vzdělávání jim ukládá povinnost, mít u prvoligových, druholigových a reprezentačních týmů trenéry s nejvyšší licenci UEFA PRO.

Profesionálním hráčům, kteří odehráli alespoň 8 let v profi fotbale, či mají nejméně 5 reprezentačních startů, pořádá federace „zrychlené“ kursy UEFA B UEFA A a UEFA PRO kursy, kdy takoví hráči navštěvují vždy 30- denní nepřetržité studium a mezi jednotlivými licencemi mají vždy 6 měsíců praxe, kterou dokládají trenérským deníkem. Studium tedy není ani pro ně zdaleka jen mávnutím kouzelného proutku. Trenérská unie má také ve Španělsku váhu, která je dána již jen počtem několika tisíc trenérů a to je otevřena pouze trenérům polo či plně profesionálním.

Je vidět, že Španělský systém je v mnohém podobný našemu a v mnoha ohledech se liší. Pokud se podíváme do Čech, pak jádrem budoucnosti, ale i žhavé přítomnosti je to, že **organizace našich soutěží, našeho vzdělávání a celého systému vůbec musí sloužit rozvoji fotbalu i za cenu přeměny něčeho co běží a vlastně „funguje“**. Bohužel to však již nepřináší progres. Systém a funkcionáři jsou tu proto, aby pomáhali fotbalu a fotbalistům, nikoliv aby fotbalisté naplňovali stárnoucí systémy. To je samozřejmě otázkou budoucí hráčské kvality, kterou dokážeme vytvářet a tím vytvářet i ekonomickou prosperitu českého fotbalu.